Skalbaggar införda till Sverige med importerad massaved

GÖSTA GILLERFORS

Gillerfors, G.: Skalbaggar införda till Sverige med importerad massaved. [Coleoptera from pulp-wood imported to South Sweden from France and Spain.] – Ent. Tidskr. 109: 42–45. Umeå, Sweden 1988. ISSN 0013-886x.

The beetle fauna associated with pulp-wood imported from France and Spain was studied in the harbour of Varberg, South Sweden. Most species recorded are indigenous to Sweden, some of them are, however, here considered rare. A total number of 37 species are previously not recorded from Sweden. Distributional and biological data are given for most of these new species.

G. Gillerfors, Maskrosstigen 23, S-432 00 Varberg, Sweden.

Värö Bruk importerar stora mängder ved över Varbergs hamn till sin massafabrik ett par mil nordväst därom. Under år 1986 infördes större kvantiteter virke av *Pinus maritima* från Frankrike, till en mindre del även från Spanien. En del av veden var gammal och murken med delvis svampig bark med starka angrepp av barkborrar och cerambycidlarver.

Större delen av veden har kontinuerligt transporterats till Värö Bruk, men delar av den har dock lagrats inom hamnområdet (Fig. 1), särskilt den under våren inkomna. Veden var buntad och därför svårtillgänglig. Den vid omlastningen lossnade barken har skyfflats ihop i högar för vidare transport till Värö, ibland först efter en längre tid. En del av barken har dock använts till fyllnadsmaterial, t ex till små vägar i Varbergstrakten.

För att se om några insekter har följt med dessa virkestransporter har jag sporadiskt undersökt ved och bark under året. Bristande tid och bortovaro har omöjliggjort någon systematisk inventering. Även Lars Huggert har samlat djur på veden vid ett par tillfällen.

För vissa arter, särskilt de som sållats ur bark, är det tveksamt om de har kommit med veden då de även kan finnas i omgivningen eller möjligen kommit in med andra transporter. Större delen av de insamlade skalbaggarna tillhör inhemska arter. Vissa av dessa är här mycket sällsynta och har ofta en mer nordlig utbredning, som t ex *Ips sexdentatus*. Tillsammans har 187 arter tagits varav 37 är nya för landet.

En intressant fråga är om dessa nyinförda arter kan etablera sig i vårt land. Spridningen av insekter från veden och barken i hamnen begränsas av det ganska stora avståndet till närmaste lämpliga biotoper. Från den bark som använts som fyllnadsmaterial bör dock en del djur ha möjlighet att sprida sig och kanske leva vidare.

Artlista

I nedanstående lista anges arter ej tidigare rapporterade för Sverige med asterisk; på veden allmänt förekommande arter med a; mindre allmänt förekommande med m och enstaka med e. Om endast 1 till 3 exemplar tagits anges antalet. Arter bara tagna av Lars Huggert anges med LH.

List of species collected from imported pulp-wood at Varberg. Asterisks indicate species not previously recorded from Sweden; a = abundant, m = rather common, e = occasional; figures give the number of specimens collected; LH = collected only by Lars Huggert.

Carabidae: *Trechus cuniculorum* Méquignon * m, *Tachys parvulus* (Dejean) 1, *T. nanus* (Gyllenhal) m, *Dromius agilis* (Fabricius) 2, *D. angustus* Brullé 2, *D. schneideri* Crotch 1, *D. quadrimaculatus* (Linnaeus) 1, *Philorhizus spilotus* (Illiger) 2, *P. bifasciatus* (Dejean) * m, *P. putzeysi* Paulino * 1, *P. melanocephalus* (Dejean) 1, *P. vectensis* (Rye) * m, *Syntomus foveatus* (Fourcroy) 2, *Microlestes corticalis* ssp. *escoraliensis* Brisout * 1. – **Ptiliidae:** *Ptinella aptera* (Guérin-Méneville) 2. – **Leiodidae:** *Anisotoma axillaris* Gyllenhal 2, *Agathidium rotundatum* (Gyllenhal) 3, *A. laevigatum* Erichson 1 LH. – **Scydmaenidae:** *Cephennium gallicum* Ganglbauer e. – **Scaphidiidae:** *Scaphisoma agaricinum* (Linnaeus) 2. –

Staphylinidae: *Nudobius lentus* (Gravenhorst) 2, *Xantholinus longiventris* Heer 1, *X. gallicus* Coiffait * 1, *Othius myrmecophilus* Kiesenwetter 3, *Rugilus scutellatus* (Motschulsky) 1 LH, *Medon brunneus* (Erichson) 1, *Luzea nigritulus* (Erichson) * 1, *Metopsia gallica* (Koch) 1. *Proteinus ovalis* Stephens * 1. *Hapalarea ioptera* (Stephens) 1 LH. *H. vilis* (Erichson) a, *H. gracilicornis* (Fairmaire & Laboulbène) 2, *H. devillei* (Bernhauer) * 1, *Omalium caesum* Gravenhorst 2 LH, *O. rugatum* Mulsant & Rye 2, *Phloeonomus monilicornis* (Gyllenhal) 1, *P. planus* (Paykull) 1, *P. pusillus* (Gravenhorst) a, *Anthobium unicolor* Marsham 1, *Coryphium angusticolle* Stephens 3, *Phloeocharis subtilissima* Mannerheim m, *Anotylus inustus* (Gravenhorst) 1, *Sepedophilus littoreus* (Linnaeus) 1, *S. lusitanicus* Hammond * m, *S. pedicularius* (Gravenhorst) 1, *S. nigripennis* (Stephens) * 2, *Aleochara incospicua* Aubé 1, *A. languinosa* Gravenhorst 1, *Oxypoda opaca* (Gravenhorst) 2, *O. umbrata* (Gyllenhal) 1, *Dexiogyia corticina* (Erichson) 1, *Mniusa incrassata* (Mulsant & Rye) 1, *Phloeopora testacea* (Mannerheim) a, *P. nitidiventris* Fauvel 2, *P. corticalis* (Gravenhorst) [*angustiformis* Baudi i Catalogus 1986, (Lohse 1984)] a, *Ousipalia caesula* (Erichson) 1, *Liogluta longiuscula* (Gravenhorst) 1, *Atheta (Xenota) orbata* (Erichson) e, *A. (Xenota) fungi* (Gravenhorst) e, *A. (Xenota)* sp. prope *fungi* e, *A. pertyi* (Heer) 2, *Dinaraea aequata* (Erichson) e, *Acrotona parens* (Mulsant & Rye) 2, *Stenagria concinna* (Erichson) e, *Bolitochara obliqua* Erichson 2, *Leptusa norvegica* Strand e, *L. fumida* (Erichson) 3, *Paraleptusa* sp. * 1, *Anomognathus cuspidatus* (Erichson) 3, *Homalota plana* (Gyllenhal) 1, *Placusa complanata* Erichson a, *P. depressa* Mäklin 1, *P. tachyporoides* Waltl e, *P. atrata* (Sahlberg) 1, *P. pumilio* (Gravenhorst) 1, *Oligota punctulata* Heer * 3, *Cypha tarsalis* (Luze) 1, *Stenus impressus* Germar. – **Pselaphidae:** *Euplectus nanus* (Reichenbach) 1 LH, *E. tholini* Guillebeau e, *Pselaphus heisei* Herbst 1. – **Histeridae:** *Plegaderus otti* Marseul * m, *P. vulneratus* (Panzer) 1, *Paromalus parallelepipedus* (Herbst) a, *Cylister oblongus* (Fabricius) m. – **Clambidae:** *Calyptomerus dubius* (Marsham) 1, *Clambus simsoni* Blackburne * e. – **Eucinetidae:** *Eucinetus haemorrhous* (Duftschmid) 1. – **Elateridae:** *Cardiophorus rufipes* (Goeze) * 2. – **Throscidae:** *Trixagus carinifrons* (Bonvouloir) 1. – **Buprestidae:** *Melanophila cyanea* (Fabricius) m. – **Dermestidae:** *Dermestes frischi* Kugelann 1. – **Bostrichidae:** *Stephanopachys quadricollis* Marseul * 1. – **Ptinidae:** *Ptinus bidens* Olivier * 1, *P. dubius* Sturm 1, *P. sexpunctatus* Panzer 1. – **Cleridae:** *Thanasimus formicarius* (Linnaeus) m, *T. pectoralis* Fuss * 1, *Allonyx quadrimaculatus* (Scaller) * 2 LH. – **Melyridae:** *Aplocnemus pini* (Redtenbacher) e. – **Nitidulidae:** *Epuraea boreella* (Zetterstedt) 1, *E. bickhardti* (Sainte-Claire Deville) m, *E. biguttata* (Thunberg) 2, *E. unicolor* (Olivier) e. – **Sphindidae:** *Arpidiphorus orbiculatus* (Gyllenhal) 2, *A. lareyniei* Duval * 3. – **Rhizophagidae:** *Rhizophagus depressus* (Fabricius) m, *R. ferrugineus* (Paykull) m, *R. dispar* (Paykull) 1, *R. bipustulatus* (Fabricius) 3, *R. parvulus* (Paykull) 1. – **Cucujidae:** *Silvanus bidentatus* (Fabricius) m, *S. unidentatus* (Olivier) a, *Silvanoporus fagi* (Guérin-Méneville) e, *Uleiota planata* (Linnaeus) m, *Placonotus testaceus* (Fabricius) * e, *Cryptolestes duplicatus* (Waltl) e, *C. corticinus* (Erichson) m, *C. fractipennis* (Motschulsky) * 2. – **Cryptophagidae:** *Cryptophagus bimaculatus* (Panzer) 1, *C. acutangulus* Gyllenhal 1, *C. dentatus* (Herbst) 1, *C. scanicus* (Linnaeus) 1, *Atomaria contaminata* Erichson 1, *A. atricapilla* Stephens 1, *A. ruficornis* (Marsham) 1, *A. fuscicollis* Mannerheim 1, *A. procerula* Erichson 2. – **Cerylonidae:** *Cerylon histeroides* (Fabricius) 1, *C. deplanatum* Gyllenhal 1. – **Coccinellidae:** *Aphidecta obliterata* (Linnaeus) 1, *Calvia quattordecimguttata* (Linnaeus) 1. – **Corylophidae:** *Sericoderus lateralis* (Gyllenhal) m, *Orthoperus mundus* Matthews m, *O. nigrescens* Stephens 1, *O. atomarius* (Heer) * 1. – **Latridiidae:** *Latridius minutus* (Linnaeus) 3, *Enicmus rugosus* (Herbst) a, *E. testaceus* (Stephens) 1, *E. transversus* (Olivier) 1 LH, *Dienerella separanda* (Reitter) 3, *Aridius nodifer* (Westwood) a, *Corticaria pubescens* (Gyllenhal) 1 LH, *C. crenulata* (Gyllenhal) 2, *C. lapponica* (Zetterstedt) 1 LH, *Corticarina similata* (Gyllenhal) 2, *C. fulvipes* (Comolli) * e. – **Colydiidae:** *Bitoma crenata* (Fabricius) m, *Aulonium ruficorne* (Olivier) * a. – **Mycetophagidae:** *Litargus coloratus* Rosenhauer * e, *Berginus tamarisci* Wollaston * 1. – **Anthicidae:** *Anthicus antherinus* (Linnaeus) 1, *A. tristis* Schmidt * 2, *Omonadus floralis* (Linnaeus) 1. – **Tenebrionidae:** *Corticeus unicolor* Piller & Mitterpacher 2, *C. pini* (Panzer) * a, *C. linearis* (Fabricius) 3, *Palorus depressus* (Fabricius) 1, *Clamoris crenata* Mulsant * 2, *Nalassus laevioctostriatus* (Goeze) * e. – **Melandryidae:** *Orchesia undulata* Kraatz 1. – **Cerambycidae:** *Arhopalus rusticus* (Linnaeus) a, *Rhagium inquisitor* (Linnaeus) a, *Monochamus galloprovincialis* (Olivier) a, *Acanthocinus aedilis* (Linnaeus) a. – **Chrysomelidae:** *Oulema cyanella* (Linnaeus) 1. – **Curculionidae:** *Rhinocyllus conicus* (Frölich) * 1, *Anchonidium unguiculare* Aubé * 2, *Dryophthorus corticalis* (Paykull) e, *Rhyncolus sculpturatus* Waltl 1 LH, *Phloeophagus thomsoni* (Grill) 1, *Brachytemnus porcatus* (Germar) m, *Pissodes castaneus* (Degeer) m. – **Scolytidae:** *Tomicus piniperda* (Linnaeus) m, *Hylurgus ligniperda* (Fabricius) m, *Hylurgops palliatus* (Gyllenhal) m, *Hylastes ater* (Fabricius) m, *H. attenuatus* Erichson m, *H. angustatus* (Herbst) m, *Crypturgus cinereus* Herbst a, *C. pusillus* (Gyllenhal) a, *Pityogenes bidentatus* (Herbst) m, *Ips sexdentatus* (Börner) a, *Orthotomicus erosus* (Wollaston) * a, *O. laricis* (Fabricius) m, *Xyloborus eurygraphus* (Ratzeburg) * 1 LH, *Gnathotrichus materiarius* (Fitch) * m.

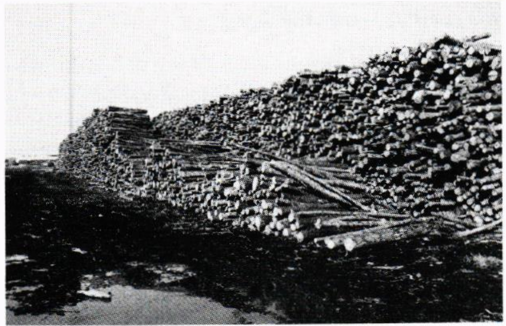

Fig. 1. Importerad massaved i Varbergs hamn. Bilden tagen i september 1987, och veden är till skillnad mot tidigare ej buntad. Foto: G. Gillerfors.

Imported pulp-wood in the harbour of Varberg.

Kommentarer till vissa arter

Uppgifter om arternas utbredning och habitatval har hämtats från en rad olika handböcker och kataloger (Balachowsky 1949, Bucciarelli 1980, Freude et al. 1976–1983, Fuente y Morales 1927, Hoffman 1954, Jeanna & Zabillos 1986, Jeanell 1941–1942, Leseigneur 1972, Lundberg 1986, Paulino de Oliveira 1882, Porta 1923–1932, Vienna 1980, Winkler 1924–1932).

Trechus cuniculorum Méquignon. Skild från den närbesläktade *T. quadristriatus* (Schrank) bl a genom pronotums tydliga bakhörn. Utbredd i Sydeuropa efter Atlantkusten och där funnen vid basen av tallar och i dyner med *Eryngium*-tuvor med kaningångar.

Tachys parvulus (Dejean). En gång tidigare tagen i närheten av Varberg (Gillerfors 1965). Utbredd i södra och mellersta Europa på ler- och sandhaltiga marker.

Philorhizus bifasciatus (Dejean). Liksom den närstående *P. spilotus* (Illiger) bunden till barrträd. Utbredd i Frankrike, på Iberiska halvön och i Nordafrika.

Philorhizus putzeysi Paulino. Tillhör samma undersläkte som *P. spilotus*. Känns lätt igen på det kraftigt längsräfflade huvudet och den starka mikroskulpturen på halsskölden. Den anses mycket sällsynt, känd från en lokal vardera i Portugal och Spanien, där den är tagen under bark av platan och eucalyptus.

Philorhizus vectensis (Rye). Mycket lik *P. quadrisignatus* (Dejean). Känd från Iberiska halvön, Frankrike och södra England. Den uppges vara markbunden men bör ha anknytning till tall, då flera exemplar är tagna på veden.

Xantholinus gallicus Coiffait. En *X. linearis* närstående art med i huvudsak sydvästeuropeisk utbredning.

Luzea nigritulus (Erichson). En mera sydeuropeisk art, sällsynt förekommande i Mellaneuropa.

Hapalarea devillei (Bernhauer). Enligt Zanetti (in litt.) bör *devillei* tillhöra släktet *Phyllodrepa,* som bör betraktas som eget släkte och inte som undersläkte till *Hapalarea.* Utbredd i Frankrike och Italien.

Sepedophilus lusitanicus Hammond. Närstående till *S. testaceus* (Fabricius). Utbredd i sydvästra Europa men även funnen på Azorerna. Den tycks framför allt vara bunden till döda tallar och avfall från dessa (Hammond 1972). Den borde ha möjligheter att etablera sig i Sverige liksom den inom samma område förekommande *S. nigripennis* (Stephens).

Plegaderus otti Marseul. En mediterran art, närbesläktad med *P. sanatus* Truqui. Uppgiven för olika tallarter.

Clambus simsoni Blackburne. Arten är beskriven från Australien där den förekommer efter ostkusten, på sydspetsen och på Tasmanien (Endrödy-Younga in litt.). Den är nyligen påträffad i Transvaal. I södra Australien finns den bl a i hamnar.

Cardiophorus rufipes (Goeze). Utbredd i södra och mellersta Europa. Larven är uppgiven att finnas i sanden vid foten av gamla ihåliga ekar på torr mark.

Stephanopachys quadricollis Marseul. En sydeuropeisk art med anknytning till tall.

Allonyx quadrimaculatus (Schaller). En tidigare vanlig syd- och mellaneuropeisk art; under senare tid alltmer sällsynt. Lever huvudsakligast på tall, mera sällan på gran och lövträd.

Arpidiphorus lareyniei Duval. Skild från *A. orbiculatus* (Gyllenhal) genom större kroppsstorlek och genom att huvudet saknar längslinjer. En företrädesvis sydeuropeisk art som anses mycket sällsynt.

Cryptolestes fractipennis (Motschulsky). En vanlig mediterran art, förekommande på olika tallarter.

Corticarina fulvipes (Comolli). En i Sydeuropa och på atlantiska öarna vanligt förekommande art i olika biotoper. Den torde även ha utvecklingsmöjligheter i Sverige.

Aulonium ruficorne (Olivier). Denna under bark på massaveden så vanligt förekommande art är spridd i större delen av södra och mellersta Europa. Övervintrande exemplar har påträffats inom hamnområdet och arten borde ha vissa utvecklingsmöjligheter här i landet.

Litargus coloratus Rosenhauer. En mediterran art närstående till *L. connexus* (Fourcroy) men skild från denna bl a genom mindre storlek. Larven utvecklas bl a i svampig bark.

Berginus tamarisci Wollaston. Även den en mediterran art, bl a tagen vid bankning av tamarisk. Jag har även tagit den under svampig tallbark på Azorerna. Appelqvist (in litt.) tog den sommaren 1986 vid bilhåvning vid Skillingaryd, säkerligen införd med massaved till sulfatfabriken vid Vaggeryd. Möjligen har den utvecklingsmöjligheter i vårt land.

Corticeus pini (Panzer). En syd- och mellaneu-

ropeisk art, ytterst lik *C. fraxini* (Kugelann). Enligt J. Ferrer (in litt.) föreligger inga skillnader i genitalerna mellan de två arterna. Tänkbart är att *fraxini* och *pini* i själva verket är en och samma art.

Clamoris crenata Mulsant. En urskogsrelikt, sparsamt förekommande i bergstrakter i södra Europa (Ferrer in litt.).

Nalassus laevioctostriatus (Goeze). Arten förekommer från södra Europa upp till mellersta Tyskland. Den påträffas framförallt under lös bark. Den närstående *N. dermestoides* (Illiger) har påträffats i Blekinge, Sjöarp 1940 (Hedqvist 1959), troligen även den införd med ved. Förmodligen har dessa arter ej utvecklingsmöjligheter i Sverige.

Rhinocyllus conicus (Frölich). Exempel på att även arter ej bundna till ved kan införas med denna. Djuren kan sitta inkrupna i sprickor eller finnas i de gräs- och jordtuvor som följt med i transporten. Andra sådana arter är *Metopsia gallica* (Koch), *Paraleptusa* sp., *Anthicus tristis* Schmidt och *Anchonidium unguiculare* Aubé.

Ips sexdentatus (Börner). Denna art förekommer hos oss numera endast i norra Sverige där den lever under grov tallbark. Då den här ej tycks kunna leva under tunn bark och då grovbarkiga tallar endast sporadiskt förekommer i södra Sverige torde någon spridning av arten ej förekomma från den importerade veden.

Orthotomicus erosus (Wollaston). Utbredd i södra Europa till mellersta delarna och i södra England. Arten borde ha möjlighet att etablera sig i vårt land om inte klimatet lägger hinder i vägen.

Gnathotrichus materiarius (Fitch). En ursprungligen nordamerikansk art som dök upp i Frankrike 1933 och som sedan har spritt sig till omkringliggande länder. Den torde även ha utvecklingsmöjligheter i Sverige och då den är vedborrande finns risk för att den skulle kunna bli en skadegörare på virke.

Till följande specialister som varit behjälpliga med bestämning och kontroll av vissa arter vill jag framföra mitt varma tack: Dr. F. Angelini, Brindisi, Dr. Cl. Bechuchet, Geneve, Dr. A. Bordoni, Florens, Dr. I. Bucciarelli, Milano, Dr. S. Endrödy-Younga, Pretoria, Dr. J. Ferrer, Handen, Dr. Cl. Jeanne, Langon, Dr. C. Johnson, Manchester, Dr. G. Osella, Verona, Dr. E. Ratti, Venedig, M. Sörensson, Lund, Dr. A. Williams, Nr. Dartford, Dr. A. Zanetti, Verona. Ett varmt tack riktas också till Dr. Lars Huggert, Dalby, för fynduppgifter.

Litteratur

Balachowsky, A. 1949. Coléoptères Scolytides. Faune de France. Vol. 50.

Bucciarelli, I. 1980. Coleoptera Anthicidae. Fauna d'Italia. Vol. 17.

Freude, H., Harde, K. & Lohse, G. A. 1976–1983. Die Käfer Mitteleuropas. Vol. 2–11. Krefeld.

Fuente y Morales, J. M. 1927. Tablas analiticas para la Clasification de los Coleopteros de la penninsula Ibérica. II. Carabidae. Barcelona.

Gillerfors, G. 1965. Tachys parvulus Dej. (Col. Carabidae) funnen i Sverige. – Opusc. ent. 30: 174.

Hammond, P. M. 1972. Notes on British Staphylinidae 3, the British species of Sepedophilus Gistel (Conosoma auctt.). – Ent. month. mag. 108: 130–165.

Hedqvist, K. J. 1959. Cylindronotus dermestoides Ill. en för Skandinavien ny art och om återfynd av Osphya bipunctata F. (Col. Tenebrionidae och Serropalpidae). – Ent. Tidskr. 80: 14–16.

Hoffman, A. 1954. Coléoptères Curculionidae. II. Faune de France. Vol. 59.

Jeanne, C. & Zabillos, J. P. 1986. Catalogue des Coléoptères. Carabiques de la Penninsula Iberique. Bordeaux.

Jeanell, R. 1941–1942. Coléoptères Carabiques. Faune de France. Vol. 39, 40.

Leseigneur, L. 1972. Coléoptères Elateridae de la Faune de France continentale et de Corse. Suppl. men. Soc. linn. Lyon.

Lohse, G. A. 1984. Phloeopora-Studien (ein nomenklatorischer Horror-Krimini). – Ent. Bl. 80: 153–162.

Lundberg, S. 1986. Catalogus Coleopterorum Sueciae. Stockholm (Entomologiska Föreningen i Stockholm och Naturhistoriska Riksmuseet).

Paulino de Oliveira, M. 1882. Catalogue des insects du Portugal. Coimbra.

Porta, A. 1923–32. Fauna Coleopterorum Italica. Vol. I–V. Piacenza (Stabilomento Tipografico Piacentino).

Vienna, P. 1980. Coleoptera Histeridae. Fauna d'Italia. Vol. 16.

Winkler, A. 1924–32. Catalogus Coleopterorum regionis palaearcticae. Wien.